

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หนังสือพิมพ์และนิตยสารนับเป็นสิ่งสิ่งพิมพ์ที่มีความสำคัญยิ่งต่อสังคม เพราะมีสถานะเป็นสื่อมวลชน "ซึ่งมีบทบาทหน้าที่โดยตรงในฐานะสื่อข่าวสาร ทำหน้าที่รายงานเหตุการณ์ ความเป็นไปในสังคมให้แก่ประชาชนได้ทราบอย่างรวดเร็ว นอกจากภารกิจเกี่ยวกับข่าวแล้ว หนังสือพิมพ์และนิตยสารยังมีหน้าที่หลัก 4 ประการผูกพันอยู่กับสังคม ได้แก่ การรายงานข่าวสาร ความรู้ เสนอความคิดเห็น การให้ความบันเทิง และเป็นสื่อแห่งการโฆษณาในสังคมทุนนิยม" (มาลี บุญศิริพันธ์, 2535: 1)

กล่าวเฉพาะการเสนอความคิดเห็นซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของสื่อมวลชนไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการรายงานข่าวสารนั้น ก็คือการเสนอแนะหรือแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมหรือต่อข่าวสารที่มีการรายงานโดยสื่อมวลชนไปก่อนหน้าแล้ว ทั้งนี้ยังรวมไปถึงเหตุการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย การทำหน้าที่ดังกล่าวนี้สามารถช่วยทำให้เกิด "การประสานส่วนต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน (correlation of the parts of society)" (Lasswell, 1948 : 250) เพราะเมื่อสมาชิกในสังคมเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น ก็จะนำไปสู่การหาหนทางแก้ไขเพื่อยุติปัญหานั้นๆ ร่วมกัน ทำให้สมาชิกในสังคมมีความสัมพันธ์กันไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อมและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

สำหรับในหนังสือพิมพ์และนิตยสารนั้น "หากผู้เขียนมุ่งแสดงความคิดเห็นเป็นประเด็นสำคัญ ก็มักเสนอในรูปของบทความ" (มาลี บุญศิริพันธ์, 2535: 2) และเป็นที่ยอมรับกันว่า คอลัมน์ (Column) ที่เป็นบทความนั้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ดึงดูดให้ผู้อ่านซื้อหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารมากขึ้น ดังนั้นการที่หนังสือพิมพ์หรือนิตยสารฉบับใดมีคอลัมน์บทความซึ่งเป็นของนักเขียนคอลัมน์หรือคอลัมนิสต์ (Columnist) ที่มีชื่อเสียง ก็จะมีส่วนทำให้หนังสือพิมพ์หรือนิตยสารฉบับนั้นมียอดจำหน่ายสูง

จากอดีตถึงปัจจุบัน มีนักคิดนักเขียนเป็นจำนวนมากได้เขียนบทความวิพากษ์วิจารณ์ความเป็นไปทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม - วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในประเทศไทยอยู่ตามหน้าหนังสือพิมพ์และนิตยสารต่างๆ แต่ผู้ที่มีความโดดเด่นจนได้รับการยอมรับอย่างแท้จริงในสังคมนั้นมีอยู่ไม่มากนัก อาทิ กุหลาบ สายประดิษฐ์, ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, อิศรา อมันตกุล,

จิตร ภูมิศักดิ์, น.พ.ประเวศ วะสี, สุลักษณ์ ศิวรักษ์, ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เป็นต้น ซึ่งในจำนวนนี้ยังมีบุคคลอีกผู้หนึ่งที่กว่า 1 ทศวรรษที่ผ่านมาได้เขียนบทความร่วมวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาต่างๆ อย่างต่อเนื่อง โดยใช้มุมมองในการพิจารณาปัญหาเหล่านั้นแตกต่างไปจากคนอื่นๆ อย่างน่าสนใจ อีกทั้งสำนวนโวหารในการเขียนหนังสือก็มีลักษณะเฉพาะตนซึ่ง “มีพลัง ตื่นเต้น สุกสนาน อารมณ์ขันแพรวพราว แต่เวลาผ่านไปแล้วเช็ดเลย ระหว่างบรรทัดมีแต่ความหมาย ซ้ำซ้อน อ่านผ่านก็ว่าชม แต่ค้นระหว่างบรรทัด อ้าว ด่านี่” (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2542 : 67) จนทำให้ข้อเขียนของเขาเป็นที่กล่าวขวัญถึงในทำนองชื่นชมจากคนที่ได้ติดตามอ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้ที่อยู่ในแวดวงปัญญาชน นักคิดนักเขียนคนนี้ก็คือ ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์

แต่ก่อนที่จะไปพูดถึงเขาในฐานะคอลัมน์นิสต์ ควรมามองบทบาทอีกด้านหนึ่งของเขากันเสียก่อนนั่นก็คือ การเป็นนักวิชาการ

นอกเหนือจากงานประจำในฐานะอาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่แล้ว นิธิได้สร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการไว้มากมาย ที่เด่นๆ ได้แก่ ประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ในพระราชพงศาวดารอยุธยา, ปากไก่และใบเรือ (รวมงานเขียนทางวิชาการของเขาที่ว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมกระฎุมพี, ลุนทรภู, นางนพมาศ ฯลฯ), การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์มหาราช, การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี, เป็นต้น ผลงานเหล่านี้ส่วนใหญ่สามารถส่งผลสะท้อนเป็นอย่างสูงแก่แวดวงวิชาการของไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจากข้อเสนอของเขามักจะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนความเข้าใจเดิมๆ ไปสู่การรับรู้ในแง่มุมใหม่ที่คาดไม่ถึงเสมอ โดย (ธงชัย วินิจจะกูล, 2540 : 8-10) “เขาได้เอาวรรณกรรมมาใช้เป็นหลักฐานที่แสดงถึงการเปลี่ยนโลกทัศน์หรือจิตสำนึก ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในสถานะเศรษฐกิจสังคมของกรุงเทพฯ ตอนต้น งานทั้งหลายถูกรวบรวมเข้าเป็นหนังสือที่มีชื่อว่า ‘วัฒนธรรมกระฎุมพีกับวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์’ เสนอในปี พ.ศ.2525 กรุงเทพฯ ของนิธิมิใช่การสืบทอดความยิ่งใหญ่ของอยุธยา แต่เป็นเมืองของกระฎุมพีก่อนยุคทุนนิยมตั้งแต่ส่วนล่างของสังคมคือพวกคนจีน จนกระทั่งถึงส่วนบนคือราชวงศ์จักรี โดยมีจิตสำนึกซึ่งมีความเป็นเหตุเป็นผล เป็นสังคมนิยม และเป็นมนุษยนิยมมากกว่ายุคอยุธยา งานประวัติศาสตร์ที่รวมวรรณกรรม เศรษฐกิจ และสังคมเข้าด้วยกันเช่นนี้จะเกิดขึ้นภายในกระบวนการทัศน์ของประวัติศาสตร์ราชวงศ์และประวัติศาสตร์แห่งชาติได้หรือ ถ้าเราไม่พูดถึงผลกระทบทางการเมืองของงานชิ้นนี้ แต่มองจากทัศนคติของวิธีการทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมกระฎุมพีเป็นงานที่มีลักษณะที่อยู่ในลัทธิแก้ (revisionism) ลัทธิแก้ของนิธิยังรุกเข้าไปในบริเวณที่เป็นของสงวนของประวัติศาสตร์แบบเก่า นั่นคือประวัติศาสตร์การเมือง การตัดสินใจของเขาที่จะศึกษา ‘พระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ ของประวัติศาสตร์ไทยสองพระองค์คือ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

(2199 – 2231) และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (2310 – 2325) ไม่ใช่เรื่องบังเอิญ ในการนำเสนอของเขาผู้นำที่คนไทยเรียกว่า 'สมเด็จพระนารายณ์มหาราช' ถูกวาดภาพว่าเป็นเพียงสัตว์การเมืองเหมือนคนอื่น ๆ ความรักบ้านเมืองของพระองค์ที่เป็นคุณลักษณะเด่นในประวัติศาสตร์แบบเก่าถูกทำลายลงจนหมด ชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาอยู่ในราชสำนักของพระองค์มิใช่เพื่อมาถ่วงดุลย์กับชาวต่างชาติ แต่เพื่อมาต้านแรงกดดันของขุนนางไทยที่มีต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ที่เป็นนักการทูตที่ยิ่งใหญ่ได้ถูกแสดงให้เห็นว่าพระองค์เป็นนักการทูตเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง ในขณะที่เดียวกัน 'การปฏิวัติ' ปี พ.ศ. 2231 ก็มีชวบนการรักษากันเมืองต่อต้านคนฝรั่งเศสหรือการทรยศต่อพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ แต่เป็นเพียงการต่อสู้เพื่ออำนาจในราชสำนักเท่านั้น เรื่องราวของพระเจ้าตากสินก็เป็นสิ่งที่ยังได้โต้แย้งกันอยู่ เพราะพระประวัติของพระองค์มีลักษณะไม่ปกติ และการออกจากตำแหน่งของพระองค์ก็ยังคงเป็นปริศนาอยู่ และเป็นสิ่งที่มีผลกระทบต่อความชอบธรรมของผู้ก่อตั้งราชวงศ์ในปัจจุบัน นิพิตต์ถึงประเด็นเหล่านี้ แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถหลีกเลี่ยงข้อโต้แย้งทั้งหมดได้ งานของเขาเป็นการวิเคราะห์ระบบการเมืองและพลังทางการเมืองในช่วงปลายอยุธยาและช่วงการขึ้นและการตกจากอำนาจของพระเจ้าตากสิน การศึกษาดังกล่าวได้ก่อให้เกิดข้อโต้แย้ง แต่ก็ไม่ได้สร้างความพอใจให้แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ความสนใจของคนที่มีต่อประเด็นปัญหานี้ ทำให้นิธิเอามาใช้เพื่อแสดงให้เห็นว่าเขียนประวัติศาสตร์การเมืองได้อย่างไร และเขาก็ทำได้อย่างวิเศษ วิธีการประวัติศาสตร์แบบวิพากษ์ของนิธิในการสำรวจและศึกษาหลักฐานที่มีความซับซ้อนอย่างมาก และข้อเสนอของเขา เกิดเสมือนกับว่าเขาไม่ได้ใช้ทฤษฎีอะไรในการวิเคราะห์ ประวัติของพระเจ้าตากสินได้ถูกใส่ในบริบททางสังคมการเมืองที่ถูกต้อง เป็นงานชิ้นเอก แต่ปรากฏว่างานเขียนนี้แทบจะไม่ได้ก่อให้เกิดวิวาทะขึ้นเลย ความรู้ของผู้เขียนและผลงานที่ออกมาได้ทำให้มันมีลักษณะสมบูรณ์ในตัวเอง"

และนี่ก็เป็นอีกข้อสรุปหนึ่งจากผลงานทางวิชาการต่างๆ ของนิธิคือ "ด้วยข้อเสนอใหม่ๆ ของอาจารย์นิธิ รวมทั้งข้อสันนิษฐานการตีความและข้อสรุปใหม่ๆ ได้มีส่วนช่วยให้วิชาประวัติศาสตร์ไทยมีชีวิตชีวา น่าตื่นเต้น น่าศึกษาค้นคว้า มีข้อสงสัยใหม่ๆ เพิ่มขึ้นได้ตลอดเวลา จนกล่าวได้ว่า อาจารย์นิธิได้คืนชีวิตให้กับวิชาประวัติศาสตร์และยังได้คืนวิชาประวัติศาสตร์สู่ประชาชนอีกด้วย" (สุภาภรณ์ จรัสพัฒน, คำนำใน นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2532: (6) - (7))

แต่ไม่มีงานเขียนทางวิชาการที่ดีชิ้นใดที่ออกมาโดยปราศจากข้อสงสัยและข้อติติงในเนื้อหาบางส่วนบางตอน ผลงานของนิธิก็เช่นกัน ชลธิรา สัตยาวัฒนา (2530: 100) ได้ให้ข้อสังเกตหนึ่งเกี่ยวกับงานวิจัยเรื่อง 'วัฒนธรรมกรรมพิทักษ์บรรณกรรมสมัยต้นรัตนโกสินทร์' ไว้ว่า "ปฏิสัมพันธ์ของคุณความขัดแย้งหนึ่งๆ ย่อมต้องมีส่วนที่เป็นหลักและส่วนที่เป็นรอง ที่

เป็นหลักจะมีบทบาทครอบงำและชี้ขาด ที่เป็นรองจะมีลักษณะพึ่งพาและขึ้นต่อ ข้อสรุปเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจที่ยังไม่แจ่มชัดนักว่า 'ทุนนิยมกระฎุมพี' สมัยต้นรัตนโกสินทร์มีฐานะเป็นหลักหรือรอง ย่อมมีส่วนส่งผลกระทบต่อให้การวิเคราะห์และประเมินงานวรรณกรรมอันอยู่ในปริมนทลของวัฒนธรรมหรือโครงสร้างชั้นบน คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้ไม่มากนักน้อย"

ส่วน "สุนทรภู่ : มหากวีกระฎุมพี" นั้น ชลธิรา (2530 : 110 -111) ก็ได้กล่าวถึงไว้เช่นกัน ว่า "หากกล่าวถึงสภาพเศรษฐกิจสังคมกำหนดให้เกิดวรรณกรรมลักษณะเช่นไร ขึ้นมา เหตุใดจึงไม่ปรากฏงานลักษณะเช่นงานของสุนทรภู่ในงานของกวีผู้อื่นในยุคสมัยสิ่งแวดล้อมเดียวกันเล่า ก็เพราะสุนทรภู่ว่ามีความเป็น 'สุนทรภู่' ที่แตกต่างจากคนอื่นนั่นเอง นี่เป็นคำตอบแบบกำปั้นทุบดินซึ่งผู้เขียนพยายามจะขยายความว่า การศึกษาชีวิตและงานของกวีไทยนั้น ที่ผ่านมารวมทั้งในงานเขียนของอาจารย์นิธิเอง ดูเหมือนจะไปที่ความสนใจกับปัจจัยภายนอก (เช่น สภาพเศรษฐกิจ สังคมและบุคคล เหตุการณ์แวดล้อม) โดยให้ความใส่ใจเงื่อนไขภายในของสิ่งนั้นน้อยเกินไป นั่นก็คือ แท้จริงแล้วการที่จะมีผลงานวรรณกรรมชิ้นหนึ่งๆ เกิดขึ้นได้ในบรรณพิภพนั้น สิ่งที่กำหนดให้มันเกิดขึ้นได้ ที่สำคัญที่สุดยังเป็นอัตวิสัยของตัวกวีเองแท้ๆ ที่เป็นสิ่งชี้ขาดลักษณะของงาน ปัจจัยภายนอกอื่นๆ ล้วนเป็นด้านรอง กล่าวให้ถึงที่สุดแล้วก็คือ ปัญหาของ 'สัจนิยม' กับ 'มนุษย์นิยม' ที่อาจารย์นิธิก็ได้อุทิศเนื้อที่ให้การนำเสนอประเด็นปัญหานี้ค่อนข้างมากนั่นเอง เราปฏิเสธไม่ได้ว่าการศึกษาปัญหาต่างๆ เท่าที่ผ่านมาในส่วนของสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ค่อนข้างเลื่อนลอยห่างเหินจากสภาพความเป็นจริงของเศรษฐกิจสังคม มักเป็นการทำความเข้าใจกับปัญหาของโครงสร้างส่วนบนอย่างโดดๆ ซึ่งนักศึกษา 'หัวใหม่' ซึ่งใช้ 'ลู่วาง' เดียวหรือใกล้เคียงกับอาจารย์นิธิ ก็ได้พยายามปรับแก้ความโน้มเอียงเช่นว่านี้อย่างจริงจังในระยะสิบกว่าปีมานี้ แต่ในทำนองเดียวกัน เรายังคงต้องระมัดระวังที่จะไม่ใช้ 'ลู่วาง' นี้อย่างโน้มเอียง เพราะอาจเกิดความผิดพลาดคลาดเคลื่อนได้เช่นกัน"

อย่างไรก็ตาม แม้จะเห็นต่างกับนิธิในบางจุดแต่เมื่อคำนึงถึงคุณค่าโดยรวมในงานของเขาแล้ว ชลธิรา (2530 : 92 - 93) ก็ได้ยอมรับว่า "สิ่งที่อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ นักประวัติศาสตร์ ผู้ก้าวข้ามพรมแดนแห่งแนวการศึกษาประวัติศาสตร์แบบดั้งเดิมของไทยมาสู่การทำความเข้าใจสังคมไทยใช้ 'กรอบโครงความคิด' แนวใหม่ที่มุ่งปฏิสัมพันธ์ของวัฒนธรรมมุลนายและวัฒนธรรมไพร่ในเชิงความขัดแย้ง โดยได้ทำไว้กับวรรณกรรมไทยทั้งสมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์รวมถึงงานของสุนทรภู่ ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นเพียง 'แง่คิด' หรือ 'มุมมอง' ใหม่ๆ เท่านั้น แต่ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่าเป็นการเปิดโลกทัศน์ใหม่ให้กับการศึกษาวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณกรรมไทยโดยส่วนรวมทีเดียว ..... พิจารณาในแง่คุณค่าของผลงาน หากกล่าวในเชิงเปรียบเทียบกับผู้ใช้ 'ลู่วาง' เดียวกันทั้งก่อนและหลังอาจารย์นิธิ นับแต่อาจารย์

สุภา ศิริमानนท์ ออกวารสารอักษรศาสตร์ ตลอดช่วง 40 ปีที่ผ่านมาจะยกย่องอย่างเต็มปากเต็มคำได้ว่า นอกเหนือจากจิตร ภูมิศักดิ์แล้ว ยังไม่มีใครทำงานในลักษณะเช่นเดียวกันนี้ได้อย่างเป็นระบบระเบียบ น่าสนใจ และทำทนายเท่าอาจารย์นิติ”

โดยเฉพาะบทความวิชาการที่ชื่อ “วัฒนธรรมกรรมสิทธิ์กับวรรณกรรมสมัยต้นรัตนโกสินทร์” นั้น ชลธิธา (2530 : 94) ถึงกับยกย่องว่า “จัดเป็นงานระดับบุกเบิกที่กล่าวได้ว่า ถ้าอาจารย์นิติยังมีเวลาและความสนใจที่จะทุ่มเทให้กับงานทำนองเดียวกันนี้อีก อาจารย์น่าจะขยายขอบเขตให้ครบทุกสมัย อย่างน้อยก็จากสมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน วงการศึกษาวรรณกรรมไทย อาจจะได้สิ่งที่น่าสนใจกว่า ‘เพชรน้ำเอก’ คือการศึกษาประวัติศาสตร์วรรณคดีแนวใหม่ ซึ่งบทบาทของมันในอนาคตอาจถึงขั้นเบียดขับให้หนังสือประวัติศาสตร์ไทยก่อนหน้านี้มีฐานะเพียงตำราประดับหิ้งบูชา”

ชื่อเสียงของนิธินอกจากจะเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการของไทยแล้ว ยังเป็นที่รู้จักและได้รับการยกย่องเป็นอย่างดีในแวดวงวิชาการระดับสากลด้วย เห็นได้จากการได้รับรางวัลวัฒนธรรมเอเชียฟูกูโอกะครั้งที่ 10 ประจำปี พ.ศ. 2542 สาขาวิจัยค้นคว้าทางวิชาการ จากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งถือเป็นรางวัลอันทรงเกียรติสำหรับชาวเอเชียที่มอบให้แก่ผู้ที่มีผลงานดีเด่นเท่านั้น

ย้อนกลับมาที่บทบาทการเป็นคอลัมนิสต์ของนิธิ เขาเป็นเจ้าของบทความอันนับไม่ถ้วนในคอลัมน์ต่างๆ ตามหน้าหนังสือพิมพ์และนิตยสารหลายฉบับ เช่น มติชนรายวัน ผู้จัดการรายวันมติชนสุดสัปดาห์ เทนดี้แมน ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

กล่าวเฉพาะบทความในหน้าหนังสือพิมพ์และนิตยสารวิเคราะห์ข่าวรายสัปดาห์ นิธิได้เริ่มเขียนงานประเภทนี้อย่างจริงจังในปี พ.ศ.2529 โดยเขียนลงในมติชนรายวันก่อน ต่อมาก็ได้เขียนให้กับผู้จัดการรายวันด้วย แล้วจึงมาเขียนให้มติชนสุดสัปดาห์ในปี พ.ศ.2536 ในบทความเหล่านี้เขาได้แสดงทรรศนะวิพากษ์วิจารณ์ต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดจากผู้กุมอำนาจรัฐ โดยมีจุดยืนอยู่เคียงข้างคนชั้นล่างผู้ด้อยโอกาสทางสังคมทั้งหลาย และให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อชุมชนชาวบ้านชนบท ข้อยืนยันในจุดยืนดังกล่าวนี้ได้จากวิถีชีวิตที่ปฏิบัติอยู่เป็นปกติ คือ “อาจารย์นิติไม่ใช่ ‘อาจารย์แสวงหาศิษย์’ แต่มีผู้สมัครเป็นศิษย์ทุกรุ่นทุกเพศและทุกวัย ปกติแล้วจะไม่ชอบปรากฏตัว ถ้าปรากฏตัวก็หมายถึง ‘งาน’ เพื่อชุมชนคนเล็กๆ ที่ถูกรังแก ผลงานของอาจารย์นิติระยะหลังๆ จึงเต็มไปด้วยพลังการต่อสู้เพื่อชุมชนคนเล็กๆ วิชาการของอาจารย์นิติไม่ได้เป็นไปเพื่อสนองคนชั้นบน แต่เพื่อคนชั้นล่างของสังคม” (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2542 : 67)

บทความเหล่านี้ได้รับเสียงตอบรับจากผู้อ่านเป็นอย่างดี และสาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจพิจารณาได้จากทัศนะต่างๆ ของนักคิดนักเขียนคนอื่นที่มีต่อตัวนิธิและงานเขียนของเขา ได้แก่

“ที่นิธิทำทั้งหมดได้รวบรัดหมดจดขนาดนี้ ก็เพราะบุคลิกโดดเด่นข้อหนึ่งในการคิดของเขา กล่าวคือ เขาเป็นคนที่ completely undogmatic ในวิธีคิด เป็นนักคิดลัทธิแก้โดยอาชีพ ไม่ยึดติดกับตัวบทข้อสรุปทางทฤษฎีใดๆ เป็นสภาวะ หากยินดีที่จะคิดอย่างเปิดปลาย เริ่มจากข้อมูลข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ ยืมเครื่องมือการคิดของใครจากไหนก็ได้ที่เหมาะสมเข้าทำมาดัดแปลงให้ถนัดถนี้มีมือ เพราะมันก็แค่เครื่องมือ ไม่ใช่เครื่องรางของขลังคัมภีร์ ให้โอกาสที่โลกจะหมุนคว้างออกไปในทิศที่ทฤษฎีคาดไม่ถึง พร้อมทั้งจะหยิบลูกแก้ววิเศษขึ้นสองคู่ด้านกันของมัน พลิกแพลงพลิกพลิ้วไปมา ประจงเจียรในเผยให้เห็นความมหัศจรรย์แปลกใหม่นอกหรือย้อนตำรา ด้วยกระบวนการการคิดพลิกแพลงพิสดารล้ำลึก พร้อมจะเข้าสวมทัศนะแย้งตรงข้ามต่างๆ ทดสอบมองลองคิดอย่างพลิกไหวรอบด้านแบบนี้เอง ที่ทำให้เขาเขียนถึงหัวข้อ ‘เก่าๆ’ อย่างระบบอุปถัมภ์ ได้อย่างเห็นความซับซ้อน เปลี่ยนแปลง มีชีวิตชีวา หลากหลายแง่มุม ..... กระบวนการการคิดดังกล่าว ส่วนหนึ่งนิธิอาจได้มาเพราะกินบุญเก่าที่เป็นนักประวัติศาสตร์” (เกษียร เตชะพีระ, 2538 : 158)

“คุณสมบัติข้อสำคัญของนิธิที่ทำให้เขาเป็นนักคิดนักวิจารณ์ที่ดีที่สุดในเวลา นี้ คือฐานความรู้และภูมิปัญญาเกี่ยวกับสังคมไทยที่ศึกษาสั่งสมมานับสิบปี จนหล่อหลอมเป็นแนวคิดมุมมองที่ไม่ค่อยเหมือนใคร นอกจากนั้นนิธิยังมีความสามารถในการใช้ภาษาความเรียงที่กระชับชัดเจนอย่างมีรสชาติ รวมถึงความสามารถที่จะใช้และเล่นกับแนวความคิดและทฤษฎีทางวิชาการจากตะวันตกทั้งเก่าและใหม่และตามสมัยนิยม โดยไม่ลืมนี่จะย่อยแนวคิดเหล่านั้นจนกลายเป็นของเขาเองในภาษาไทยเสียก่อน คุณสมบัติที่ขอฟากให้สังเกตอีกประการหนึ่งก็คือข้อเขียนในนาม ‘นิธิ เอียวศรีวงศ์’ ยังรักษาลีลาสำเนียงของผู้ชายไทยๆ ไว้เต็มเปี่ยม และไม่คอยปิดบังการใช้ส่ายตาแบบผู้ชายในการวิเคราะห์วิจารณ์หลายครั้ง นิธิจึงมักจะเสนอแง่คิดที่ลึกซึ้งและผู้อ่านไม่เคยคิดมาก่อน แต่ข้อเขียนของเขามักแฝงด้วยลีลาขี้เล่น และพลิกพลิ้ว (ชน) อยู่ลึกๆ แม้กระทั่งเมื่อเขากระซ้าเข้าเหย้าแหงกับอำนาจ ข้อเขียนของนิธิจึงจริงจังแต่อ่านสนุก ตรงไปตรงมา แต่ซับซ้อน ทั้งคมทั้ง ‘ร้าย’ เปิดหูเปิดตาผู้อ่านจนสว่างไปหมด” (ธงชัย วินิจจะกูล, คำนำใน นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538: (12))

“อาจารย์นิธิคิดและเขียนอย่างมีองค์รวม (holistic) โดยมองปรากฏการณ์และพฤติกรรมของส่วนต่างๆ ในสังคมอย่างรอบด้านเป็นเนื้อเดียวกัน ไม่ได้แยกออกเป็นส่วนๆ งานของอาจารย์นิธิจึงมีมิติที่หลากหลายคล้ายแก้วเจียรไน ทั้งลึกและคมรอบด้าน ที่สำคัญก็คือบทความทุกบทของอาจารย์นิธิมักจะให้ข้อคิดที่เป็นแง่มุมซึ่งเปิดประเด็นใหม่ ทำให้เราเกิดความ

คิดที่เห็นหนทางในการแก้ไขปัญหาได้” (ชัยอนันต์ สมุทวณิช , คำนำใน นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2539 : 8)

เมื่อพิจารณาจากคำกล่าวเหล่านี้ ประกอบกับการที่บทความส่วนใหญ่ของนิธิตีพิมพ์อยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์และนิตยสารชั้นนำที่มียอดจำหน่ายสูง ซึ่งทำให้บทความเหล่านี้แพร่หลายไปยังผู้อ่านเป็นจำนวนมาก ผิดกับงานเขียนทางวิชาการที่ถูกเผยแพร่อยู่แค่เพียงในแวดวงแคบๆ จึงทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษานวนความคิดทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม-วัฒนธรรม จากแนวคิดเชิงวิพากษ์ของเขาในมติชนสุดสัปดาห์ ซึ่งเป็นนิตยสารวิเคราะห์ข่าวรายสัปดาห์ที่มียอดจำหน่ายสูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศนั้น นับเป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในรอบเกือบ 1 ทศวรรษที่ผ่านมาได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาแนวคิดเชิงวิพากษ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม-วัฒนธรรม ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ ในมติชนสุดสัปดาห์

ปัญหาคำวิจัย

1. นิธิ เอียวศรีวงศ์ มีแนวคิดเชิงวิพากษ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม-วัฒนธรรมสะท้อนผ่านคอลัมน์ “นิธิ เอียวศรีวงศ์” ในมติชนสุดสัปดาห์อย่างไร
2. ปัจจัยใดที่มีผลต่อแนวคิดเชิงวิพากษ์ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ และมีผลอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ จะศึกษาจากบทความในคอลัมน์ “นิธิ เอียวศรีวงศ์” ที่ลงตีพิมพ์ในมติชนสุดสัปดาห์ ตั้งแต่ฉบับที่ 679 วันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2536 (ซึ่งเป็นบทความชิ้นแรกที่นิธิเริ่มเขียนให้กับนิตยสารวิเคราะห์ข่าวรายสัปดาห์ฉบับนี้อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน) จนถึงฉบับที่ 1114 วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2544 รวมเป็นระยะเวลาประมาณ 9 ปี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การวิจัยนี้คาดว่าจะชี้ให้เห็นแนวคิดเชิงวิพากษ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม – วัฒนธรรม ของนิธิ เอียวศรีวงศ์
2. จะช่วยทำให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยระหว่างปี พ.ศ.2536 – 2544 ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

นิยามศัพท์

แนวคิดเชิงวิพากษ์ หมายถึง การแสดงความคิดเห็นที่น่าสนใจต่อเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ต่างๆ อย่างลึกซึ้งรอบด้าน และมักมีการนำเสนอทางออกหรือแนวทางการแก้ไขต่อประเด็นปัญหาต่างๆ อย่างมีหลักการและเหตุผลอันน่าเชื่อถือไปพร้อมกันด้วย

หมายเหตุ ในการจัดหมวดหมู่เนื้อหาบทความของนิธิในแต่ละด้านเพื่อนำมาแสดงในรูปของตารางและเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์นั้น จะพิจารณาจากสาระสำคัญของบทความตามการจำแนก ดังนี้

1. เนื้อหาทางด้านการเมือง จำแนกเป็น

ระบบราชการ	:	การบริหารราชการในระบบราชการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
ระบอบการเมืองการปกครอง	:	แนวคิดและเรื่องราวเกี่ยวกับระบอบการเมือง ประชาธิปไตยการเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญและการปฏิรูปการเมือง รัฐสภาและกฎหมายต่างๆ รวมทั้งการปกครองส่วนท้องถิ่น
รัฐบาล	:	การบริหารประเทศของฝ่ายบริหาร ความเคลื่อนไหวของนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล
อื่นๆ	:	เรื่องราวและเนื้อหาที่นอกเหนือจากที่กล่าวไว้ข้างต้น เช่น นักการเมือง พรรคการเมือง การเมืองระหว่างประเทศ เป็นต้น

2. เนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจ จำแนกเป็น

การค้า การตลาด การลงทุน	:	การค้าขาย การดำเนินธุรกิจ ระบบการตลาด และการอุตสาหกรรม
การท่องเที่ยว	:	ธุรกิจการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และสถานที่ท่องเที่ยว
อื่น ๆ	:	เรื่องราวและเนื้อหาที่นอกเหนือจากที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น เช่น ระบบทุนนิยม วิถีชีวิตเศรษฐกิจ เกษตรกรรม เป็นต้น

3. เนื้อหาทางด้านสังคม – วัฒนธรรม จำแนกเป็น

การศึกษาและวิชาการ	:	การศึกษาและการจัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบ ความเคลื่อนไหว และบทบาทของนักวิชาการและสถาบันการศึกษา
ศาสนา	:	เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรม พระสงฆ์ และองค์การทางศาสนา รวมทั้งเรื่องราวที่ส่งผลกระทบต่อพุทธศาสนาและจริยธรรมของคนในสังคม
ค่านิยม	:	ค่านิยม แฟชั่น และทัศนคติของคนในสังคม
ศิลปวัฒนธรรม	:	เรื่องราวของศิลปะด้านต่างๆ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาในสังคม และการดำรงรักษาเอาไว้
ประวัติศาสตร์	:	แนวคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ รวมทั้งเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่น่าสนใจที่เกิดขึ้นในอดีต
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	:	แนวคิดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โลกาวัดัน และยุคข้อมูลข่าวสารหรือยุคสารสนเทศ
สตรี	:	บทบาทและสถานภาพของผู้หญิงในสังคม ปัญหาโสเภณี และธุรกิจทางเพศ
อื่น ๆ	:	เรื่องราวและเนื้อหาที่นอกเหนือจากที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น เช่น สื่อมวลชน ชื่นชมบุคคลและผลงาน การรักษาพยาบาล การจราจร เป็นต้น